

חוברת עזר
להוראת חומש בראשית

פרשת בראשית

החוברת הופקה במיזם משותף של מינהל החינוך הדתי
מכללה ירושלים ותלמוד תורה מורשה
ע"פ תוכנית הלימודים בתורה של בית הספר היסודי הממלכתי דתי

ירושלים עיה"ק, התשע"ב

©

פנימי - לא למכירה

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

תלמוד תורה מורשה ירושלים
ת.ד 34055 ירושלים, 91340

תוכן העניינים

5	פתח דבר
9	הקדמה למורה
11	עקרונות הלימוד

פרשת בראשית

17	פתיחה
----	-------

פרק א

21	מעשה הבריאה בששת ימי בראשית
24	המסרים העולים מפרק א

פרק ב

25	השבת
25	אדם הראשון בגן עדן ומעלתו
27	המסרים העולים מפרק ב

פרק ג

28	חטאם של אדם וחוה ועונשם
31	המסרים העולים מפרק ג

פרק ד

32	קין והבל
33	למדך ונשותיו
34	המסרים העולים מפרק ד

פרק ה

- 35 עשרת הדורות שמאדם הראשון עד נח
- 36 המסרים העולים מפרק ה

פרק ו

- 37 רשעותו של דור המבול ורצון ה' למחותו
- 39 המסרים העולים מפרק ו
- 40 סיכום פרשת בראשית

פתח דבר

נמצאים אנו בתקופה מיוחדת במינה בקורות עם ישראל, בתקופה של שיבת העם לארצו ותחייתו בה לאחר אלפיים שנות גלות. בארצנו הולכים ונבנים ערים ויישובים, עצי פרי ניטעים, שדות תבואה נזרעים לרוב, החקלאות מתפתחת ומתחדשת באופן מופלא, ועמה גם תחומים רבים נוספים: הכלכלה, המדע, הרפואה, הטכנולוגיה, הבטחון ועוד. התפתחות מופלאה זו מעוררת התפעלות גם מצד עמי העולם ומרתקת את התעניינותם.

בתחיה זו מגלה עם ישראל כחות חיים אדירים של גבורה ועז, אומץ, יצירה ומחשבה.

מתוך מסירות נפש ואמונה מגשים העם את חזון התורה והנביאים, כאמור בתורה: "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים" (דברים ל, ג), וכמבואר בנביא: "ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את ינם ועשו גנות ואכלו פריהם" (עמוס ט, יד). הארץ שמחה לקראת בניה המתקבצים לתוכה, ומניבה פירותיה ותבואתה בעין יפה, כדברי הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא" (יחזקאל לו, ח).

גם התורה הולכת ושבה לתחיה בארץ ישראל. קולה נשמע בבתי מדרשות ובישיבות רבות, ומתנופת התחיותם של אלו, גם תלמודי תורה ובתי ספר תורניים שבים וקמים ברחבי ארצנו, וקול התורה בפיהם של תינוקות של בית רבן הולך ומתרבה, הולך ומתחזק, "ותורה חוזרת ללומדיה" (סנהדרין צז ע"א).

והנה כשם שהתקופה מיוחדת בתחייתה, וכשם שהבנת מעשי ה' הגדולים בתקופתנו צריכה התבוננות מעמיקה, כן נדרשים לומדי התורה להעמיק ולברר את תלמודם בדור זה.

וכך כתב מרן הרב קוק: "על תלמידי חכמים שבארץ ישראל, החובה עכשיו כימי עולם להראות גלוי לכל בני עמנו מה האויר המחכים של ארץ חמדתנו עושה, וכמה הוא פועל עלינו להשפיע שפע חיים ואורה על כל דרכנו... בשתהיה האורה גדולה בכמותה ובאיכותה על ידי הרמת כח המחשבה התורית" (אדר היקר עמ' יח, מעט צרי).

הבסיס לצמיחת תלמידי חכמים מלאי חיים ואורה הוא החינוך של ילדי ישראל בגיל הרך, ומכאן האחריות הגדולה המוטלת על המחנכים בכלל ובארץ ישראל בפרט. וכך כתב מרן הרב קוק: "יסוד האומה ביחס העתיד שלה תלוי ביסוד החינוך... על בן באהבת עמנו וארצנו אנו חייבים להתחזק ביותר ליסוד החינוך שבישוב החדש החביב, על היסוד הישראלי המבעי, על יסוד זה שנהיה כמזוהים שהילד היהודי יהיה על-ידו כשיגדל איש יהודי שלם, טוב לעצמו, גם טוב לעמו".

(דרשת הרב קוק בעת חנוכת בית התלמוד תורה ברחובות, מאמרי הראי"ה עמ' 229)

עלינו לברר אם כן בירור מעמיק מהו האופי הראוי לחינוך הילד הישראלי. לשאלה זו נדרש מרן הרב קוק באגרת המכונה "אגרת החינוך" (אגרת קע, אגרות הראי"ה ח"א עמ' ריח), וזו לשונו:

"מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר".

עשיית הילד טוב וישר נעשית על ידי לימוד התורה, כפי שממשיך הרב שם באגרת: "על בן לקח מקום בראש החינוך הישראלי – תלמוד תורה...".

התורה בונה את האדם – כל פסוק ופסוק מתורת ה' משפיע על האדם: אמונה, יראה ואהבת ה', קדושה, צדק ויושר, אהבת הבריות ועוד מידות רבות.

פתח דבר

כאשר נבוא ללמוד עם הילדים, נפגישם עם אותם ערכים מלאי טוב ויושר העולים מן הפסוקים ונעסוק בהם בהרחבה, כך שהילד יתרשם מהם ויתחזק בו הרצון לקיימם.

בחוברות שלפניכם נעסוק בפרשות ספר בראשית לאור דרך חינוכית זו, כפי שהתבררה והתלבנה במשך שלושים השנים האחרונות בתלמוד תורה מורשה בירושלים, הצועד לאור תורתם של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק ובנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, מתוך שאיפה להאיר את הדברים בליבות הילדים הטהורים, כדי לעורר בהם מידות אלו.

נחתום בתפילה: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו ובפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

הקדמה למורה

מוגשת לפניכם חוברת עזר להוראת חומש בראשית, המיועדת לתלמידים בכיתות א-ב, אשר מטרתה להאיר ולבאר פשטי פסוקים לאור דברי חכמינו ז"ל, ראשונים ואחרונים. מתוך ביאור זה עולים מסרים וערכים חשובים, אותם אנו מעוניינים להנחיל לתלמידינו. כמורים לתורה, הקושי העומד לפנינו לרוב הוא: כיצד נצליח לעורר את רצונם של תלמידינו להזדהות עם אותם מסרים וערכים העולים מן הפסוקים?

בחוברת זו אנו מבקשים לתת מענה לשאלה זו, בשני שלבים:
א. מתוך לימוד הפסוקים ומתוך עיון בדברי חכמינו ז"ל, ראשונים ואחרונים, אנו מזהים את המסרים והערכים העולים מן הפסוקים.
ב. מוצגת כאן דרך כיצד ללמד מסרים וערכים אלו, באופן שלבם של הילדים יפתח לקראתם.
ישנם מספר עקרונות המנחים את הלימוד על-מנת שיתאים לילדים ויפעל את פעולתו המבורכת, והם מפורטים לפניכם בפרק העוסק בעקרונות הלימוד.

* * *

כמובן שדרך הוראה זאת מבוססת על הקומה הראשונה וההכרחית, הכוללת **מפגש עם האותיות, המילים והפסוקים של התורה** עצמה, כפי שניתנה לעם ישראל בהר-סיני, שהיא היא המורשה המונחלת לנו מאז. **קריאת הפסוקים, למידתם בעזרת רש"י ושינונם, הם היסוד והבסיס עליו בנוי כל הלימוד שלנו**, ובלעדיהם העיקר חסר מן הספר. רק על גבי קומה זו יש מקום לקומה השניה – לתכנים, למסרים, למידות הטובות

הקדמה למורה

ולערכים העולים מן הפסוקים, לפי דברי חכמינו ז"ל. לפיכך אין בחוברת רצף של כל פסוק ופסוק אלא הארת פסוקים בהם, לדעתנו, יש מקום לביאור ולהרחבה מיוחדת.

אנו תפילה ששתי הקומות יחדיו יפעלו את פעולתם המבורכת על הילדים, והם יגדלו לתפארת עם ישראל.

ויהי נעם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו.

עקרונות הלימוד

בפתח הדברים נביא את העקרונות אשר שמשו לנו אבני יסוד בבואנו ללמד את ילדי ישראל:

1. בניית הטוב והישר

המטרה העיקרית של לימוד התורה, כפי שהקדמנו בדברי הפתיחה, היא לעשות את הילד טוב וישר, כפי שכתב מרן הרב קוק ב"אגרת החינוך" (אגרות הראי"ה ח"א עמ' ריח). טוב וישר כוללים את כל המידות הטובות, הן מידות שבין אדם לחברו כמו אהבת הבריות, הרצון להיטיב, הכבוד לזולת, הצדק והישר, הענוה והצניעות וכו' והן מידות שבין אדם למקום כמו אמונה, אהבת ה', יראת ה', ההליכה בדרכיו, ועוד מידות רבות הנלמדות מן התורה.

כאשר נלמד את הפסוקים עם הבנת הפשט – המילים הקשות, המבנה והסדר – ניתן מקום מרכזי למסרים אלו, ובכך נבנה את הטוב והישר אצל הילד.

בנוסף לכך צריך לתת מקום נכבד לסברה ולהתמודדות עם שאלות של הבנה הדורשות חשיבה.

2. עיסוק בחטאי האבות

לימוד הילד לעשותו טוב וישר נעשה במידה רבה דרך לימוד מידותיהם ומעשיהם הגדולים של אבותינו ואימותינו, ושאר גדולי האומה הנזכרים בהמשך התורה.

התורה סיפרה על מידותיהם ומעשיהם של אבותינו, כדי שנלמד ללכת בדרכם: בטוב הלב, ברחמנות, באהבה, בכבוד לבני האדם, ביושר ובצדק, בענוה, בקדושה, בטהרה, ביראת ה' ועוד.

משום כך קראו חכמינו לאברהם אבינו "האדם הגדול בענקים", כדי שנסאף להדמות למעשיו. מצווים אנו להכיר בגדולתם ולהעריצם. לאור דברים אלו נמנע מלהביא לילדים בגיל הצעיר חטאים של האבות שאינם מוזכרים בתורה, כגון דברי חכמינו ז"ל שאברהם חטא כאשר הסכים לתת למלך סדום את אנשי סדום שהחזיר מהשבי בהצלתו את לוט, או כמו שאמרו חכמינו ז"ל על יעקב שאמר לבניו: "למה הרעותם לי" ועוד.

אחר שנבסס בלבם של הילדים את ההערצה לאבות ולאימהות, נוכל בגיל בוגר יותר להביא את דברי חכמינו והמפורשים המזכירים את "החטא", ולהתמודד עם השאלה כיצד להבין "חטאים" אלו.

3. הדגשת ההשתדלות ולא הנסים

בלימוד הפסוקים המספרים על מעשיהם של גדולי האומה נעורר את הילד להתמודד ולהתאמץ למען עשיית הטוב והיושר, ובכך לחזק את רצונו.

לימוד מרובה על נסים ומופתים עלול להחליש את רצונו של הילד להתאמץ בעשיית הטוב ולסמוך על הנס, ולכן נמנע בלימוד נסים ומופתים שאינם מפורשים בתורה.

יחד עם זאת, במקום שמופיעים נסים בתורה, כמו בחומש שמות, נלמד ונעמיק בהם, כדי לעורר בילד את יראת ה' וגדולתו ואת אהבתו לעמו.

4. הדגשת החיוב ותמצות השלילה

בלימוד התוכן של המידות הטובות נבנה אצל הילד את היחס הנכון בין החיוב לשלילה, כך שהעיסוק בחיוב יתפוס את המקום המרכזי בלימוד, וכך יתפתח ויתחזק רצונו של הילד לטוב. העיסוק בשלילה ייעשה באופן תמציתי ללא ירידה לשפלות הרע. נמנע מלפרט על הרע, ומלספר עליו בצורה חווייתית, ובאופן זה ניצור אצל הילד סלידה מן הרע.

5. לימוד פשוטו של מקרא

בלימוד הפסוקים נתמקד בפשטי המקראות, כפי שהורונו חכמינו ז"ל "שאינן מקרא יוצא מדי פשוטו". לימוד דרשות חכמינו ז"ל שאינן כפשוטו של מקרא עלולות לבלבל את הילד בהבנת פשט הפסוקים, וכן עלולות לערער את בטחונו במילים הכתובות בתורה. כמובן שדברי חכמינו ז"ל הינם דברי אלקים חיים שעברו במסורת מדור לדור עד משה בסיני, אך העיסוק בהם מתאים לגיל מבוגר יותר.

6. דרשות חכמינו ז"ל

תורה שבכתב ותורה שבעל פה מהווים חטיבה אחת, כפי שהורונו חכמינו ז"ל בדרשתם על הפסוק: "אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה" (ויקרא כו, מו), "תורות" בלשון רבים, "אחת בכתב ואחת בעל פה – מגיד שכולם נתנו למשה מסיני" (רש"י). לכן נשתדל להפגיש את הילדים עם דרשות חכמינו ז"ל רבות, ובכך נחזק בקרבם יסוד זה של אחדות התורה. מלבד זה נדגיש באוזניהם את היחס הראוי לדברי חכמינו ז"ל – יחס של חרדת קודש לכל דבר מדברי רבותינו ז"ל.

אמנם איננו מביאים דרשות שאינן כפשוטו של מקרא כפי שהזכרנו, אבל דרשות העולות מן הפסוקים ומאירות אותם, כמו למשל דברי חכמינו ז"ל על המיילדות העבריות: "ותחיין את הילדים – שספקו להם מים ומזון", ודאי שנביא ואף ניתן להם מקום נכבד.

לעתים נביא גם דרשות חכמינו ז"ל שאינן כפשוטו של מקרא, אבל יש בהן רעיונות המעוררים בילד מידות טובות, יראת ה' וכדו'. כך למשל בחומש בראשית בפרשת לך לך, כאשר אברהם אבינו יוצא לארץ ישראל, נאמר שהוא לוקח עמו את אשתו, את לוט, את רכושם וגם "ואת הנפש אשר עשו בחרן". ודאי שנפרש תחילה כפשוטו של מקרא: "אשר עשו" – שאברם ושרי קנו עבדים ושפחות, אך יחד עם זאת נביא גם את דרשת חכמינו ז"ל שאברם ושרי גיירו את עבדיהם ולימדו אותם יראת ה' והליכה בדרכיו, אולם לא נביא זאת בתור הסבר למילה "עשו".

7. התאמה לרמת הילד השכלית והנפשית

הלימוד צריך להיות תואם לבשלות הנפשית והשכלית של הילד ולכן לא נביא דברים שאינם מתאימים לרמתו. לדוגמא: לא נלמד את דברי המהר"ל (בספרו נצח ישראל, פרק יא) על תחילת פרשת לך-לך, האומר שאצל אברהם אבינו לא נאמרו בתורה מילות שבח (למשל שהיה צדיק תמים) כפי שנאמרו אצל נח ("נח איש צדיק תמים היה בדרתיו"), מפני שלא מעשיו הטובים של אברהם הביאו את ה' לבחור בו, אלא בחירת ה' באברהם פירושה יצירת נשמה מיוחדת בעלת עוצמה וטוב שאינם קשורים כלל למעשים. אנו לא נסביר כך. בתחילת פרשת לך-לך ניתן הקדמה על פעילותו הרבה של אברהם ועל מעשיו הטובים, עוד לפני שה' דיבר איתו, ולא נעסוק בסיבת בחירתו. בגיל מבוגר יותר יוכל הילד להפגש עם דבריו הנפלאים והיסודיים של המהר"ל.

8. מקור לדברים הנאמרים

עלינו להיות נאמנים לנאמר בפסוקי התורה ובדברי חכמינו ז"ל, לכן נזהר מלספר דברים שאינם כתובים בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, ושתי סיבות לדבר: האחת – שמא דברים אלו אינם נכונים, והשניה – כדי שהילדים לא יחשבו שסיפורים אלה כתובים בתורה ומהווים חלק ממנה. כמובן נשתמש גם בדברי מפרשי התורה, ראשונים ואחרונים, שגם דבריהם דברי קודש. ביישומו של עיקרון זה, יש מקום לחלק בין סיפור לכתיבה. בכתיבה צריך לדייק יותר ולכתוב דברים ברורים לפי המקורות, ואילו בסיפור בעל פה ניתן להוסיף נופך, אולם בתנאי שהדבר בנוי בבסיסו על המקורות.

9. לימוד פירושים שונים באותו הפסוק

בגיל הרך, לימוד של פירושים שונים באותו פסוק ובמיוחד פירושים סותרים זה לזה, עלול לבלבל את הילד משתי סיבות: האחת – הוא לא ידע מה פירוש הפסוק, והשניה – עקרונית יותר – מפני שלילדים בגיל הרך קשה להבין כיצד לפסוק אחד יכולות להיות שתי כוונות שונות. לכן מומלץ בגילאי הגן ובכיתה א' להסתפק בהסבר אחד לפסוק, המתאים לפשוטו של מקרא (כפי שהזכרנו קודם). מגילאי 7, 8 נוכל להביא שני פירושים, מפני שאז מתפתחת אצל הילדים הבנה יותר בוגרת, המסוגלת להכיל שתי שיטות שונות בהסבר הפסוק.

10. העברת תכני התורה אל עולמם של הילדים

כשאנו לומדים עם הילדים חומש, חובה עלינו לקבוע בליבם את היחס המתאים לפסוקי התורה.

עלינו לזכור תמיד שבלימוד התורה אנו נפגשים עם דבר ה' אשר הופיע בקולות וברקים על הר סיני, ושעם ישראל קבל אותו בחרדת קודש נוראה. ממילא, גם יחסנו אל התורה ואל גדולי האומה המופיעים בחומש חייב להיות מתוך חרדת קודש. יחד עם זאת רצוננו לעורר בילדים את אותן המידות המופיעות אצל גדולי האומה, על כן, כדי לעשות הפרדה בין קודש לחול, כשנלמד את הפסוקים נזהר מלעבור מיד ולהשליך מהם אל עולמם של הילדים, אלא נקפיד לערוך אתנחתא ראויה, ורק לאחר מכן נתייחס לאותם הערכים העולים מהפסוקים ולהשלכה שלהם על עולמם של הילדים.

לדוגמא: כשנלמד בחומש בראשית על המריבה בין רועי אברהם ובין רועי לוט, על צערו של אברהם והדרך הנעימה בה פתר את המריבה, לא נשליך זאת מיד על עולמם של הילדים ונאמר: "אתם רואים ילדים, כך ראוי להתמודד ולפתור מריבות. ואיך היום בבוקר כשיצאתם לחצר וכו'". ברם, בזמן אחר, או אפילו באותו שיעור **לאחר שנסגור את החומש**, אפשר לומר: "ילדים, כשלמדנו היום על המריבה בין הרועים,

הלימוד עורר בלבי רצון עז להתנהג בזהירות ובעדינות כלפי הזולת. מה דעתכם...?"

לסיום, נתפלל שנצליח לחנך את ילדי ישראל על יסודות התורה והאמונה כך "שנהיה במוחים שהילד היהודי כשיגדל יהיה איש יהודי שלם, טוב לעצמו וגם טוב לעמו" (על פי דברי מרן הרב קוק שהובאו בפתיחה).

פתיחה

פרשתנו היא היסוד לכל תורת ה', בה אנו למדים על מציאות ה' ועל יכולתו הבלתי מוגבלת לברוא שמים וארץ וכל אשר בהם, על חכמתו המופלאה ועל מידותיו הנעלות - טובו וחסדו ועוד.

המטרה העיקרית של הבורא בבריאה היתה להיטיב עם הברואים כולם ובעיקר עם האדם שהוא עיקר הבריאה ותפארתה. לכן ברא ה' את האדם בסוף ששת ימי בראשית, כשהכל מוכן עבורו - השמים והארץ, היבשה והצומח, המאורות ובעלי החיים.

בפרשה זו אנו נפגשים עם דמותו הגדולה של האדם, שנברא בצלם אלוקים, מלא בדעת ובעל כח דיבור. לאדם ניתנה ממשלה על כל החי והבריאה, כשיחד עמו האישה. האישה נבראה להיות עזר כנגדו, "זכר ונקבה ברא אותם ויקרא את שמם אדם", והם קיבלו תפקיד משותף - לשמוע בקול ה' ולעבדו.

בהמשך הפרשה אנו לומדים על הנפילה הגדולה של האדם ואשתו ממעלתם העליונה, בעברם על מצוות ה', ועל העונש שנתן להם ה'. מתוך הפסוקים עולה רצונו של ה' לעורר את האדם ואשתו לשוב בתשובה, כמידתו של ה' החפץ חסד ואינו רוצה במות החוטא. עם זאת, ענייניה העמוקים והמורכבים של הפרשה קשים להבנה, ומפגש לא מתאים של הילדים עם הפרשה, עלול ליצור אצלם רושם מוטעה.

ענייניה העמוקים והמורכבים של הפרשה

פרשה זו עמוקה ונסתרת למבוגרים, ועל אחת כמה וכמה לילדים, וכפי שאמרו חכמינו ז"ל **בגמרא** (חגיגה יא ע"ב) ביחס ללימוד מעשה בראשית: "אין דורשין... ובמעשה בראשית בשנים".

בהמשך לדברי הגמרא כתב הרמב"ן בתחילת הפרשה (א, א): "שמעשה בראשית סוד עמוק, אינו מובן מן המקראות, ולא יודע על כוריו אלא מפי הקבלה, עד משה רבנו מפי הגבורה, והסיפור כמה שנברא ביום הראשון ומה נעשה ביום השני ושאר הימים... כל זה לא יובן בינה שלימה מן הכתובים...".

בעקבות הדרכה זו נוהג היה הרב צבי יהודה קוק לומר (שיחות הרצי"ה בראשית, עמ' 76):

"לכן אין דורשין במעשה בראשית, אין דורשין 'בפרה' [לפני] הסמוריה... צריך להיזהר מפני המעורפל. אנחנו חיים בזמן, ולא בעולם הבא שהוא מעל הזמן... זוג הפרשיות 'בראשית נח' גם הוא במובן מסויים פרה [לפני] הסמוריה... בזהירות גדולה אפשר לנשש קצת במעשה בראשית, מתוך התורה שניתנה לנו".

אמנם ילדים מקבלים את המקראות כפשוטם, בתמימות, מפני שהם טהורים והאמונה קבועה בלבם, וכפי שכתב הראי"ה קוק בספרו ערפלי טוהר (עמ' קלו): "הוודאות האלקית, התום והיושר במעמקיהם, כל אלה סגולות ילדותיות, שרק הכל פה שאין בו חטא, כולל את תמציתם במהרה, מבלי צורך של ידיעה מפורטת", אך בלימוד עם ילדים אנו משתדלים להמעיט בעיסוק בעניינים מופשטים הקשים להבנתם, ובפרט כאשר במקומות רבים בפרשה עולות שאלות מורכבות, כמו בריאת האור לפני בריאת השמש והירח, משמעות צלם אלוקים שנברא בו האדם, עניין עץ הדעת טוב ורע, פקחת העיניים אחר החטא, הליכת האדם ואשתו עירומים, דברי הנחש, הכרובים ולהט החרב המתהפכת, מי הם בני האלוהים שלקחו מבנות האדם, ושאלות מסובכות נוספות.

היחס בין יראת ה' לאהבתו

בלימוד התורה נפגש הילד עם הנהגתו של הקדוש ברוך הוא את העולם, פגישה המרוממת ומעוררת אותו לטוב וליושר, וכדברי הרב אברהם יצחק קוק בספרו **עולת ראי"ה** (ב, עמ' קפב): "...התינוק מבן חמש עד עשר מוכן הוא בשכלו הרך להרגיש את יופיים וזיום של פשטי המקראות, בספוריהם ומליצותיהם ורעיונות מוסרם, המרהיבים לב ונפש בחיצוניותם, וביושר עניניהם, במבעיות המידות ונפלאות ה' וחסדיו..."

גם הפגישה עם מידת הדין, המופיעה בפרשיות בראשית ונח, תלמד את הילד שיש מנהיג לעולם, השומר על בריותיו מפני הרשעה, יש דין ויש דיין. עם זאת, כשאנחנו מלמדים ילדים רכים נושאים אלו, עלינו לנהוג במשנה זהירות, שכן הילד בנפשו הרכה והעדינה עלול לקלוט מסרים אלו בצורה לא מתאימה, ולהתמלא חרדה לא בריאה, וכדברי הראי"ה קוק בספרו **עין אי"ה** (פרק א נה): "והנה בראשית ילדותו של האדם.. איננו מכיר העניינים המסוככים הנמצאים בחיים בפועל... והילד בתומת לבבו לא יוכל לשער כל אלה, כי לבו מלא תום ואהבה לכל החיים ורואה העולם כולו כמישור, מקור אורה ואמת.. אמנם תורה שנכתב מוכנת לילד בראשיתו... את הרגש הטוב היא מעוררת - קרבת ה', רחמיו והשגחתו, ותהילות אל חי אשר בכתבי הקודש, המה מעוררים רגשי הלב הטבעיים להדריכם בדרך ישרה וקדושה."

לימוד פרשיות בראשית ונח בדרך קצרה

לאור דברים אלו נעסוק עם הילדים בענישה ובשלילה באופן תמציתי ובלתי חוויתי, בלא תאורים כלל, שכן הם אינם מתאימים לנפשם. ניתן ללמוד פרשה זו בשליש או רבע מהזמן בו לומדים פרשה אחרת בחומש - ונלמד עמם את הנושאים הכלליים שבפרשה ואת המסרים העולים מהם. לא נעיין ונסביר כל פסוק ופסוק אלא נקרא את כל הפסוקים אך נדגיש ונסביר רק את הפסוקים המובנים והמקבילים למסרים שברצוננו להדגיש. כמובן נמנע מלעורר שאלות מורכבות שהילדים אינם בשלים להתמודד עמן.

לעומת זאת נעסוק בהרחבה במידת חסדו של ה' המתגלה במעשה הבריאה, ובהמשך הפרשיות במידותיהם הטובות של אבותינו.

עיקר הלימוד – אבות האומה

עיקר לימודנו בחומש בראשית יהיה בפרשיות העוסקות באבות ובמידותיהם הטובות (אהבת ה', אהבת הבריות, טוב הלב, אהבת חסד, רחמנות, יושר, רדיפת צדקה, צניעות, ענוה ועוד), ומעשיהם הטובים והישרים, בגללם נקרא חומש בראשית "ספר הישר", כפי שאמרו חכמינו ז"ל **במסכת עבודה זרה** (כה ע"א): **"הלוא היא כתובה על ספר הישר" – זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים**, ופירש רש"י שם: **"היינו ספר בראשית, שמעשה אבות כתובים בו"**.

עיקר לימוד זה מתחיל מפרשת לך לך, שם נפגיש את הילדים בעבודתם הגדולה של האבות: בקריאתם בשם ה', בהודעתם לכל העולם את מידת טובו וחסדו וכו', וכן בהתגלות ה' על ידם ובהשגחתו עליהם, בברכתו אותם ובשומרם מכל רע. בלימוד פרשיות בראשית ונח נקצר, ונעסוק בהן בכלליות, וכפי שהיה אומר הרב צבי יהודה קוק בשיחותיו (שם): **"התורה ניתנה לעם ישראל... היא הוראה הפונה אלינו... מהפסוק 'ויאמר ה' אל אברהם' מתחילים הכיורדים שלנו. לפני זה, הבל ערפל"**.

פרק א

בפרקנו נושא עיקרי אחד: מעשה הבריאה בששת ימי בראשית.

מעשה הבריאה בששת ימי בראשית

פרק זה עוסק בבריאת השמים והארץ, שנבראו במאמר פיו של הקדוש ברוך הוא: "ויאמר יהי... ויהי...".

כפי שהבאנו בפתיחה, מטרת הבריאה היתה להיטיב לאדם, וכפי שכתב הרמח"ל בספרו דרך ה' (חלק א, פרק ב): "הנה התכלית בבריאה היה להיטיב מטובו יתברך שמו לזולתו". לכן במהלך לימוד הפרק נדגיש שני עניינים: גדולת ה' וחכמתו, המתבטאת בבריאת מעשה בראשית בצורה הטובה והשלמה ביותר, ואהבתו של ה' לאדם המתבטאת בבריאת הכל בעבורו.

כפי שהקדמנו, לא נרחיב את הדיבור במציאות ה' וביכולתו, אלא נתרכז בטוב ה' ובחסדו הגדול עם האדם, ונראה רעיון זה בכל יום מששת ימי הבריאה:

ביום הראשון נדבר על חשיבותו של האור לחיי האדם.

ביום השני נדבר על הצורך להפריד את המים, כדי שלא יהיה כל אוירו של העולם מלא במים.

ביום השלישי נדבר על הצורך ביבשה, על חיוניותם של הפירות לחיי האדם ועל שאר תועלות הצומח: צל, יופי וכדו'.

ביום הרביעי נדבר על תפקידיה של השמש: נתינת אור המאפשר לראות וליהנות מיופיה של הבריאה, יצירת החום ועוד. כמו כן נדבר על תפקידי הלבנה והכוכבים בלילה.

ביום החמישי נדבר על התועלת של העופות והדגים לאדם. **ביום השישי** נרחיב את הדיבור על תועלתם של בעלי החיים, בחרישה, במשא, ברכיבה, בצמר, בנתינת חלב ועוד, ולבסוף נעסוק בבריאתו של האדם ונדגיש שני דברים:

א. האדם הוא עיקר כל הבריאה ובעבורו נברא כל מעשה שמים וארץ, וכפי שאמרו חכמינו ז"ל **במסכת קידושין** (פב ע"ב): **"והלא לא נבראו [בעלי החיים] אלא לשמשני"**.

ואור החיים כתב: **"אף על פי שכבר הזכיר 'כי טוב' ביצירת כל יום ויום, מכל מקום חזר כאן [ביום השישי] ואמר 'טוב מאד' אחר יצירת האדם, להורות שכל הנבראים הקודמים לא נבראו כי אם בעבור האדם"**.

ב. ה' ברא הכל בשלמות כדי שיהיו לאדם כל צרכיו, למען יוכל לחיות ולהתקיים באופן הטוב ביותר. משום כך נברא האדם בסוף מעשה הבריאה, כדי שיבוא לעולם מוכן ומתוקן.

לאחר מכן נעסוק במעלתו הגדולה של אדם הראשון ונציין כמה נקודות:

א. אדם הראשון נברא כאיש במלוא כוחותיו הפיזיים, כדברי רבי יהודה הלוי **בספר הכוזרי** (א, צה): **"כי האדם הראשון בראו האלוה בתבנית איש שהניע לסוף שנות בחרותו..."** **והרמב"ן** (ה, ג) כתב: **"שהאדם נברא בתכלית שלמות היצירה"**.

ב. אדם הראשון נברא בשלמות שכלית, כפי שנאמר בפסוק כ"ו: **"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"**. לא נכנס כלל להסבר המושג שלם ודמות אלא נפרש **כרש"י** שם: **"כדמותנו – להבין ולהשכיל"**. וכפי שכתב רבי יהודה הלוי **בספר הכוזרי** (שם): **"כי האדם הראשון בראו... ואת השכל במעלה העליונה האפשרית לאדם לפי תכונתו האנושית..."**.

ג. מעלתו של האדם שהוא ימשול על הבריאה, כפי שברכו ה' שיפירה וירבה וימשול, וכפי שמבאר אונקלוס בתרגומו לפסוק כ"ה: **"פָּרוּ וְרָבוּ וּמְלָאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתָּהּ וְרָדוּ בְּדָגַת הַיָּם..."** – **"ושלמוּ, כלומר תמשלו. וכך כתב הרמב"ן על המילה 'וּכְבֹשְׁתָּהּ': "נתן להם כח וממשלה בארץ"**

לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות ולעקור נמוע, ומהרריה לחצוב נחושת".

והספורנו כתב: "וכבשה – שתנינו בשכלכם, ותמנעו את החיות שלא יכנסו בגבולם ואתם תמשלו בהם".

לאור דבריהם נדבר על ממשלתו של האדם על הבריאה – בעלי החיים, הצומח והדומם – ונבקש מהילדים להביא דוגמאות המלמדות על ממשלה זו:

אצל בעלי החיים – השימוש בבהמות לחרישה, לנשיאת משאות ולרכיבה, צידת חיות לתועלת האדם, מניעת האדם מבעלי חיים מסוכנים להכנס לגבול מושבו.

בצומח – הצומח המשמש למאכל, לביגוד, לבניה ועוד.

ובדומם – האבנים משמשות לבניה ועוד.

במהלך הלימוד נקרא בפני הילדים את הפסוקים המלמדים על טוב הבריאה: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב", "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (לא), ונאמר שה' שמח בבריאה שלמה וטובה זו, כפי שנאמר **בתהלים** (קד, לא): "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו". כמו כן נאמר שה' גזר שבריאה זו תתקיים כל ימי עולם, כהסבר הרמב"ן על "וַיֵּרָא אֱלֹהִים": "קיומם יקרא 'ראיה'".

נסיים במטרת הבריאה כולה, והיא מתן תורה לישראל, וכפי שהביא רש"י בשם חכמינו ז"ל בפסוק ל"א: "הוסיף ה"א בשישי [יום השישי] כגמר מעשה בראשית לומר שהתנה עמהם [עם מעשי הבריאה] על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר: 'יום השישי', שכולם תלויים ועומדים עד 'יום השישי', הוא שישי בסיון המוכן למתן תורה".

המסרים העולים מפרק א

1. גדולתו של ה' - ה' ברא את כל העולם בחכמה.
2. אהבתו של הקב"ה לאדם, חסדו וטובו עמו -
 - א. ה' ברא את העולם לתועלת האדם.
 - ב. ה' גזר על ברואיו שיתקיימו כל ימי עולם.
 - ג. ה' ברא את האדם ביום האחרון של ימי הבריאה, כדי שיכנס לעולם מוכן.
 - ד. ה' ברך את האדם שיפרה וירבה וימשול בכל הנבראים.
3. מעלת האדם - האדם נברא בצלמו ובדמותו של ה', בעל חכמה ושכל ובמיטב כוחותיו.
4. מעלתה של התורה - התורה היא מטרת כל הבריאה.

פרק ב

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. השבת

2. אדם הראשון בגן עדן ומעלתו

השבת (פסוקים א-ג)

נקרא את שלושת הפסוקים הראשונים בפרקנו ונציין שפסוקים אלו אנו אומרים בכל ליל שבת בקידוש. נדבר עם הילדים על קדושת היום השביעי, שה' הבדילו מכל הימים, ברכו וקידשו, כיון שבו סיים ה' את מלאכתו ושבת מכל אשר עשה. נסביר שיום זה מעיד שה' ברא שמים וארץ ועל כן מצווים בניו, בני ישראל, לשבות בו ובכך לזכור שה' הוא בורא העולם. ביום זה עלינו לעסוק בתורה וביראת ה', וכן להודות לה' על כל טובותיו.

אדם הראשון בגן עדן ומעלתו (פסוקים ד-כה)

נמשיך את הרעיון בו עסקנו בפרק א' ונדבר על חסד ה' עם האדם. ה' דאג לכל צרכיו של האדם ושם אותו במקום המובחר ביותר על פני האדמה - גן עדן, מקום שהיה מבורך בנחלים מלאי מים ובסוגי עצי פרי מעולים.

בעניין ציווי האדם לא לאכול מעץ הדעת לא נסביר לילדים את הסיבה לציווי, רק נאמר שה' שברא את האדם בצורה הטובה ביותר ודאג לכל צרכיו, ידע שבאכילתו מעץ הדעת יפסיד האדם את מעלתו הגדולה, לכן ציווהו שלא יאכל מעץ זה.

עם זאת נדגיש, שהחסד הגדול יותר שעשה ה' עם האדם הוא שברא אותו בצורה שלמה, יותר מכל הנבראים, דבר הבא לידי ביטוי במספר עניינים המופיעים בפרקנו:

א. ה' נתן לאדם דעה ודיבור, כפי שנאמר (בראשית ב, ז): "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", וכדברי רש"י: "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבבולן, שנתווסף בו דעה ודיבור".

ב. ה' יצר מהאדם את האישה שתהיה לו לעזר, דבר שהוא טובה גדולה מאד לאדם, כפי שאמרו חכמינו ז"ל במסכת יבמות (סב ע"ב): "כל אדם שאין לו אישה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה".

ג. ה' נתן לאדם חכמה רבה. הוא ידע לקרוא שמות לכל בעלי החיים, וכפי שכתב האבן עזרא: "ודע כי אדם מלא דעת היה, כי השם לא יצווה לאשר אין לו דעת... הלא תראה שקרא שמות לכל בהמה והעוף כפי תולדת כל אחד ואחד, והנה חכם גדול היה דבר המראה את הכנתו במהות כל בעל חיים ותפקידו וכידוע מעניין השמות".

ד. ה' הכניע את כל בעלי החיים לפני האדם, דבר שבא לידי ביטוי בהבאת כל בעלי החיים ועמידתם בהכנעה לפני האדם שיקרא להם שמות, כפי שכתב הרד"ק: "וכיון שברא את האדם ואמר לו שימשול בהם, הביאם לפניו לאמר שימשול על כולם כמו שהוא רואה אותם לפניו, כעבד לפני מושל".

לבסוף נדבר עם הילדים על תפקידו המרכזי של האדם - לשמוע בקול ה', ונאמר שהציווי המרכזי שהוטל על האדם היה לעבוד את הגן ולשומרו וכן לא לאכול מעץ הדעת.

המסרים העולים מפרק ב

השבת

1. יום מבורך ומקודש מכל הימים - בו שבת ה' מכל מלאכתו.
2. יום אהוב לה'.
3. יום של אמונה וקדושה - בני ישראל ישבתו בו ויעסקו בו בענייני קדושה, וכשהם שובתים ביום השבת הם מעידים שה' ברא את העולם בששה ימים.

אדם הראשון בגן עדן ומעלתו

1. ה' שם את האדם בגן עדן - המקום המובחר ביותר.
2. ה' ברא מהאדם את האישה שתהיה לו לעזר.
3. ה' נתן לו את יכולת הדיבור והדעת, דבר שלא נתן לשום נברא אחר.
4. ה' נתן לו חכמה רבה לקרוא שמות לכל בעלי החיים.
5. ה' הכניע לפניו את כל בעלי החיים, כעבדים לפני מושל.

פרק ג

בפרקנו נושא עיקרי אחד: **חטאם של אדם וחווה ועונשם.**

חטאם של אדם וחווה ועונשם

פרק זה עוסק בכשלונם של אדם וחווה, יצירי כפיו של ה', בפקחת עיניהם ובעונש החמור שנתן להם ה' לדורות. לא נרחיב בלימוד פרק זה, מפני שכשיטה אנו עוסקים בקצרה בעניינים שליליים, ובפרט בחטא אדם הראשון ואשתו שהוא עניין מופשט וקשה להבנה אף למבוגרים.

כמו שהקדמנו בפתיחה לפרשה, פרשתנו עוסקת בעניינים מורכבים וסבוכים, וסוגייתנו היא אחת הדוגמאות לכך, שהרי פקיחת עיני האדם ואשתו לאחר שאכלו מפרי עץ הדעת מעוררת שאלות גדולות: כיצד יתכן שאדם וחווה חטאו וקיבלו על כך פרס עם פקיחת עיניהם? מה היתה מעלת האדם לפני החטא, מעלה שהיתה גדולה יותר מפקיחת עיניים לדעת טוב ורע? כיצד אכילת פירות גורמת לפקיחת עיניים? ועוד שאלות נוספות. לא נעסוק בשאלות אלו במהלך הלימוד עם הילדים, אלא נדגיש מספר מסרים חיוביים שניתן ללמוד מכישלונם של אדם וחווה:

א. **חובת השמיעה בקול ה'** - תפקיד האדם לשמוע בקול ה', וגם כאשר הציווי קשה וישנו פיתוי לעבור על דברי ה', על האדם להתגבר ולעשות את רצון ה' באהבה.

ב. הכרת טובה - אדם וחווה היו צריכים להכיר טובה לקדוש ברוך הוא על בריאתם ועל כל הטובות שגמל עמם. מכח הכרת טובה זו היה עליהם להתגבר על פיתויו של הנחש ולהקפיד לשמוע בקול ה'.

ג. שכר ועונש - כאשר האדם שומע בקול ה' הוא מקבל שכר טוב, לעומת זאת כאשר הוא עובר על דברי ה' הוא מקבל עונש.

ד. מעלת התשובה - רצונו של הקדוש ברוך הוא, שהאדם ישוב בתשובה לאחר שחטא, ויתקן את מעשיו, לכן נתן ה' לאדם הראשון הזדמנות לשוב בתשובה, וכפי שעולה מדברי רש"י על פסוק ט': "יודע ה' היכן הוא [האדם], אלא [ששאלו "איכה" כדי] ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום".

וכך ביאר הרא"ם את דברי רש"י: "שאם היה מענישו פתאום, בלתי שאלת 'איכה', היה נבהל מלהשיב לו: 'חטאתי', וה' למען רחמיו חפץ בתשובתן של רשעים כדי שלא להענישם, וכן פירש [רש"י] בהדיא [בהמשך] גבי 'אי הבל אחיד', [שה' פנה אל קין ושאלו כדי] להיכנס עמו בדברי נחת, אולי ישיב: 'אני הרגתי וחטאתי לך'".

לאור דברים אלו נסביר לילדים שהקדוש ברוך הוא פתח בשאלת 'איכה' לטובתו של אדם הראשון כדי להיכנס עמו בדברי נחת, ומתוך כך להביאו להרהר בתשובה על מעשהו ולהודות בחטאו.

כעין זאת כתב גם הספורנו (בפסוק יג) לגבי חווה: "מה זאת עשית - אמר זה לעורר גם אותה [את חווה] אל התשובה, כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו".

והרד"ק הוסיף שגם גירוש האדם ואשתו מגן עדן היה כדי לזרזם לשוב: "ועוד עשה לו זה הדבר כדי שיתחרט האדם וישוב בתשובה, כי הוא היה קודם החטא שומר הגן, ואחר שחטא גרשהו משם עליו שומרים שלא יכנס שם, כדי שיבוש מעצמו ויתחרט על שחטא, ובוה למדהו דרך תשובה".

ה. חסד ה' על בריותיו - בפסוק כ"א נאמר: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם". מפסוק זה למדו חכמינו ז"ל במסכת סוטה

ויד ע"א) על גודל חסדו של ה' עם האדם ואשתו, ואף אמרו שהתורה תחילתה בחסד, חסדו של ה' בעשיית הבגדים: "דרש רבי שמלאי: תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אותו בניא' [ה' קבר את משה]".

נוסיף, שחסד זה שעשה ה' לאדם ולאשתו היה על אף שחטאו, וכדברי רבנו בחיי: "ליחם פעולת ההלבשה אליו יתברך, להורות על אהבתו וחמלתו על יצוריו, אף על פי שחטאו לא זו מלחכבן, והוא בעצמו השתדל בתיקונם ובגמילות חסדים".

בעניין פקיחת העיניים לאחר החטא לא נרחיב, רק נאמר בקצרה שלפני החטא האדם היה במעלה גדולה שאנו איננו יכולים להבינה, שהיה לו רק רצון לעבוד את ה' ולעשות טוב, ולאחר שחטא נפל ממדרגתו.

המסרים העולים מפרק ג

1. חובת השמיעה בקול ה' - מהדרישה מאדם הראשון להתגבר על הפיתוי ולא לאכול מפירות עץ הדעת.
2. חשיבות מידת הכרת הטוב - האדם ואשתו היו צריכים להכיר טובה לה' על כל הטובות שעשה עמהם ולא לשמוע בקול הנחש.
3. השגחת ה' בעולמו ומתן שכר ועונש - האדם וחוה קיבלו עונש על אשר עברו את מצות ה'.
4. רחמי ה' על האדם - על אף החטא של האדם, ה' דיבר עימו בנחת כדי לאפשר לו לשוב בתשובה ולהודות על חטאו.
5. חסדו של ה' עם האדם ואשתו - דאג להלביש אותם בכותנות עור.
6. גדולת ה' וטובו - למרות שהאדם חטא ה' דאג לו ללבוש.

פרק ד

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. קין והבל
2. למך ונשותיו

קין והבל (פסוקים א-יח)

גם בפרק זה ישנם עניינים סבוכים וקשים. פרקנו מתאר רצח נורא של אח, שהוא בעצם הרצח הראשון בהיסטוריה.

נלמד נושא זה בקצרה ונדגיש מספר דברים:

א. **האחוה הראויה בין אחים** - כבר בתחילת הפרק, בפסוק ב', נאמר: "וַתִּסַּף לְלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל", בכך רמזה התורה על היחס הנכון שצריך להיות בין אחים, כפי שכתב הנצי"ב: "את אחיו מיותר... ומודיע הכתוב כי משני הילדים הראשונים בא ענין האחוה במין האדם, שיהא האחד עובד בשביל אחיו".

לאור זאת נוכל לתאר את היחסים הנכונים שהיו צריכים להיות בין קין והבל, שעל הבל היה לתת לקין מהצמר והחלב של צאנו, ועל קין אחיו היה לתת לו מפירות אדמתו, וכך היו שוררים ביניהם יחסי אהבה ורעות, כפי שראוי להיות בין אחים.

הצגת המצב האידיאלי בין האחים תלמד את הילדים מהו הקשר האמיתי הראוי להיות בין אחים, ומתוך כך הם יזדעזעו יותר מהמעשה הנורא של רציחת אח את אחיו.

ב. **הודיה לה'** - קין והבל הביאו קרבן לה' כדי להודות על פירות האדמה והצאן שנתן להם, וכדברי הרד"ק: "ובניו למדו ממנו [מאדם

הראשון] והביא כל אחד מהמלאכה שהיה מתעסק בה, להודות לאל על הטובה שנתן לו בעבודתו".

עם זאת נערוך השוואה בין הבל לקין - הבל הביא קרבן משובח לה', כפי שמתארת התורה "מִבְּכוֹרוֹת יֵצְאוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן, ועל כן קיבל ה' את מנחתו, ואילו קין הביא "מִפְּרֵי הָאֲדָמָה", כלומר מן הגרוע שבפירותיו (כדברי רש"י), לכן ה' לא קיבל את מנחתו.

ג. גינוי רציחת הבל - נביע זעזוע מהרצח הנורא של אח בידי אחיו, ונציין את העונש הגדול שנתן ה' לקין, שהאדמה לא תגדל בעבורו פירות, כפי שנאמר בפסוק י"ב: "כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסֶּף תֵּת פֶּתֶה לָךְ נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ".

ד. משילת האדם על יצרו - לאדם יכולת להתגבר על יצרו, כפי שנאמר בפסוק ז': "וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בוֹ", וכפירוש רש"י: "ואתה תמשל בו - אם תרצה תתגבר עליו [על יצר הרע]". והאבן עזרא כתב: "גם יש כך בח למשול בו".

ה. רצון ה' בתשובה - מדברי ה' לקין: "הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת", אנו למדים על רצונו של ה' שהאדם יעשה תשובה, וכתרגום אונקלוס: "הלא אם תוטיב עובדך ישתביק לך", כלומר: הלא אם תיטיב מעשיך יסלח לך ה' עליהם. יסוד זה נלמד גם מפנייתו של ה' אל קין בשאלה (בפסוק ט): "אֵי הֶבֶל אָחִיךָ", שה' לא פנה אליו בכעס אלא בנחת כדי לאפשר לו לעשות תשובה, וכפי שכתב רש"י (דבריו הובאו גם לעיל בפרק ג): "אי הבל אחיך - להיכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר: 'אני הרגתי וחמאתי לך'".

למד ונשותיו (פסוקים יט-כו)

בנושא למד ונשותיו, המוזכר בפסוקים י"ט-כ"ו, נזכיר לילדים את המצאת האומנויות בידי האנשים שהוזכרו - יבל, יובל ותובל קין, אך לא נתעכב על המשמעות של עניניהם.

המסרים העולים מפרק ד

1. האחוה הראויה בין אחים - מתיאור היחס והנתינה שהיו צריכים להיות בין האחים.
2. ההודיה לה' - קין והבל הביאו מנחה לה' להודות לו על טובותיו.
3. אהבת ה' והזהירות בכבודו - מכך שהבל הביא את המובחר שבצאנו, ומהביקורת על קין שהביא את הגרוע שבפירותיו.
4. היכולת של האדם למשול ביצרו - מדברי ה' לקין "ואתה תמשל בו".
5. רצון ה' בתשובה - מפניית ה' אל קין בדברי נחת, כדי שיודה על מעשהו ויעשה תשובה.

פרק ה

בפרקנו נושא עיקרי אחד: עשרת הדורות שמאדם הראשון עד נח.

עשרת הדורות שמאדם הראשון עד נח

פרק זה מלמד על השתלשלות עשרת הדורות שמאדם הראשון ועד נח, כאשר התורה מזכירה אדם אחד מכל דור ואת מנין שנותיו. על אף שפרק זה עוסק כביכול "רק" במידע על שנות האנשים ומנין שנותיהם, נפגיש את הילדים עם המסר המרכזי של חשיבות הצדיקים בעיני ה', ונאמר שהתורה ציינה בכל דור ודור רק אדם אחד מתוך רבבות בני אדם שחיו באותן השנים, מפני שאותם אנשים שציינה התורה את שמותיהם היו הצדיקים, וכפי שכתב הרד"ק: "נראה כי אלה שזכר מאדם עד נח שחיה כל אחד כך וכך שנים, אלה היו שנולדו בצלם ובדמות, ושאר הכנים והבנות שהוליד כל אחד מהם לא היו בצלם ובדמות והשחיתו מעשיהם... [אלה שנזכרו בשמותיהם בפרק] לא היו רודפים תאות הגוף". והמלבי"ם כתב: "כי כולם היו צדיקים". לאור דבריהם נאמר לילדים שכל האנשים הנזכרים בפרק זה היו עיקר הדורות, שהיו צדיקים ויראי ה' וה' אהבם והשגיח עליהם, ונזכיר את הפסוק (משלי י, כה) "וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם". נוכל להביא לילדים כדוגמא את חנוך, עליו נאמר בפסוק כ"ב: "וַיְהִי־לֶחֱדָשׁ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים...". שהיה צדיק לפני ה', וכפי שכתב הרד"ק: "שם חשקו באהבת האל והתעסק בחכמת והכיר את בוראו". על כך הוסיף הספורנו שחנוך היה טוב גם עם הבריות: "התהלך בדרכיו להיטיב לזולתו".

המסרים העולים מפרק ה

חשיבותם של הצדיקים בעיני ה' - התורה ציינה רק את שמות הצדיקים
בשושלת עשרת הדורות, למרות שהיו עוד בני אדם רבים באותם הדורות.

פרק ו (פסוקים א-ח)

בפרקנו נושא עיקרי אחד: רשעותו של דור המבול ורצון ה' למחותו.

רשעותו של דור המבול ורצון ה' למחותו

גם בפרק זה ישנם פסוקים קשים להסברה. כדי להכין את הילדים להבנת העונש הקשה של המבול נתאר את רשעת בני דור המבול, וכדרכנו נמעיט בתיאור השלילה, נתארה בצורה תמציתית ונציין מספר דברים:

א. **רשעתם של הנכבדים** - בני השרים והשופטים, עשו עוול ומעשים שאינם ראויים, בניגוד להתנהגות המצופה מאנשים כאלו, וכפי שכתב הרמב"ן בפסוק ב': "וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים... וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר כָּתְרוּ - סֵפֶר הַכְּתוּב כִּי הֲדִינִים אֲשֶׁר לָהֶם לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁפָּט בִּינֵיהֶם, עוֹשִׂים חֲמָס בְּגִלּוּי וְאֵין מוֹנֵעַ אוֹתָם... יִקְחוּ אוֹתָן [נָשִׁים הַטּוֹבוֹת בְּעֵינֵיהֶם] לָהֶם לְנָשִׁים בְּאוֹנָם [בכח]".

ב. **רשעתם של בני דור המבול** - בני האדם עשו רעות רבות, וכל מחשבות לבם היו כל היום רק להרע, וכפי שנאמר בפסוק ה': "וַיֵּרְא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֵר מַחְשְׁבַת לְבוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם".

ג. **אריכות אפו של ה'** - על אף רשעתם נתן ה' לאנשי דור המבול עוד מאה ועשרים שנה לעשות תשובה, אולם הם לא נצלו זאת, וכפי שנאמר בפסוק ג': "וְהָיוּ יָמָיו מְאֹה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", ופירש רש"י שם: "עד ק"ב [120] שנה אאריך להם אפי, ואם לא ישובו אביא עליהם מבול". ובכתב והקבלה כתב: "אמנם לגודל רחמיו יתברך על מעשה ידיו, הרחיב להם עוד זמן, אולי ישובו".

בעקבות דבריהם נתאר לילדים את גודל רצונו של ה' בתשובת הרשעים, ונזכיר את הפסוק **ביחזקאל** (יח, כג): **"הֲחַפֵּץ אֲחַפֵּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם ה' אֱלֹהִים הֲלוֹא בְּשׂוֹבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה"**.

ד. **הגברת הרשע** - אנשי דור המבול לא שינו מעשיהם אף אחרי 120 שנה, ואף הגבירו רשעתם, וכפי שכתב הרד"ק: **"כיון שהגיע הקץ שנתן להם מאה ועשרים שנה, ראה כי לא היטיבו מעשיהם, אבל הרעו אותם, וכל יום היה קשה מחברו"**.

לאחר ההסברים על רשעותם הגדולה של אנשי דור המבול נאמר שה' הצטער על מעשיהם ולא נתעכב עם הילדים על הביטוי **"ויעצב אל לבו"** ועל השאלות העולות ממנו, כי ברא את עולמו כדי להיטיב לאדם, וכדברי הרד"ק בפסוק ה': **"והנה האל ברא עולמו להיותו טוב או כולו או רובו, ואם כולו רע לא יוכל לעמוד, כי לא יבחר האל כי אם בטוב"**.

נסיים ונאמר שעל אף שהיה הכרח למחות את הבריאה הקיימת, לא חזר בו ה' מרצונו להיטיב עם האדם ועם הבריאה, ועל כן השאיר את נח, וכפי שכתב הרד"ק (שם): **"ואמר להשחית את העולם השפל ולהשאיר ממנו את הטוב שנמצא בו... והשאיר נח שמצא אותו טוב וכן בניו עם נשותיהם כדי לקיים זרע... הנה לא נשאר צדיק בעולם אלא נח ובניו"**.

נאמר בפסוק ח: **"וַיִּגַח מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה'"**

נסביר שמעשיו של נח מצאו חן בעיני ה' בגלל שלושה דברים:

א. יראת ה' שבו, כפי שכתב **הצרור המור**: **"ושמע לקול ה'"**.
 ב. זהירותו מן העבירות, כפי שכתב **האברבנאל**: **"זוה להיותו מרוחק מפשעי דורו"**.

ג. מעשיו הטובים, כפי שכתב **הרמב"ן**: **"שהיו כל מעשיו לפניו נאים ונעימים... והזכיר זה כנגד מה שאמר בדורו, שהיו כל מעשיהם לעצבון לפניו יתברך, ואמר בו שהיו לחן בעיניו"**.

המסרים העולים מפרק ו

1. צדקת דינו של ה' - מחיית הבריאה מפני רשעתם הגדולה של דור המבול.
2. מטרת הבריאה להיטיב עם האדם -
 - א. כשבני אדם הרשיעו נתן להם ה' 120 שנה לשוב.
 - ב. אי אפשר לקיים את העולם כשאנשיו המשיכו במעשים הרעים ולא חזרו בתשובה.
3. טובו של ה' - רצונו של ה' להמשיך את העולם דרך נח ומשפחתו, על אף מחיית הבריאה.
4. צדקותו של נח - ביראת ה', בזהירות מן העבירות ובמעשים טובים.

סיכום פרשת בראשית

רבים מענייני פרשה זו נסתרים ונעוצים בעמקי תעלומה. עם זאת אנו מתרשמים בפרשה זו מגדולתו וחכמתו של בורא עולם, שיצר הכל בחכמה וסידר הכל בתבונה, במאמר פיו, מטובו הגדול, שברא הכל כדי להיטיב עם האדם, והכין עבורו עולם שלם ומתוקן על כל צרכיו.

על כן דאג ה' לשים את האדם במקום המובחר שברא, בגן עדן לעבדה ולשמרה, וחסד עשה עמו שברא לו את חוה אשתו לעזר כנגדו. ה' הגדיל חסדיו עם האדם ובראו בצלם אלקים, במיטב שכלו ושלמותו הרוחנית, נפת באפיו נשמת חיים - כח הדיבור שבו, הבדילו משאר כל הנבראים ומילא אותו בכוחות גדולים, השואפים רק לטוב, ואף המשילו על הכל.

האדם נועד לשמור על ציווי ה' ולעובדו, אך הוא עבר על מצותו ונפל ממדרגתו הגדולה.

למרות זאת, גם אחרי החטא זימן לו ה' דרכי תשובה, כי ה' רחום וחנון הוא וחפץ בשוב האדם מדרכו וחי.

פרשת נח

תוכן העניינים

45	פתיחה
	פרק ו
47	צדקותו של נח לעומת רשעת בני דורו
49	בניית התיבה על פי ציווי ה'
51	המסרים העולים מפרק ו
	פרק ז
52	כניסת נח, משפחתו ובעלי החיים לתיבה
53	ירידת המבול והשחתת היקום
55	המסרים העולים מפרק ז
	פרק ח
56	זכירת ה' את נח, הפסקת המבול והתייבשות האדמה
57	יציאת נח וכל אשר עמו מן התיבה, בניית המזבח ודברי ה'
58	המסרים העולים מפרק ח
	פרק ט
59	ברכת ה' לנח והיתר לאכול בשר
59	ברית הקשת
60	התנהגותם של חם שם ויפת כלפי נח אביהם
62	המסרים העולים מפרק ט
	פרק י
63	צאצאי נח משלושת בניו
65	המסרים העולים מפרק י

פרק יא

66	דור הפלגה
67	הדורות שמשם ועד אברם
68	משפחתו של אברם והולדת אברם
70	המסרים העולים מפרק יא
71	סיכום פרשת נח

פתיחה

פרשת נח הינה פרשה מופלאה ונוראה כאחת. מחד, ה' ברא את השמים והארץ וכל צבאם על מנת להטיב לברואיו, ושם את האדם כנזר הבריאה, שתפקידו לשמוע לקול ה' ולקיים מצוותיו, אולם האדם השחית את מעשיו באופן נורא, עד כדי כך שה' החליט למחות את כל היקום. מאידך, בפרשה אנו למדים על רצונו של ה' להמשיך את העולם, ובחירתו בנח ובמשפחתו על מנת לחדש עולם טוב ומתוקן יותר.

בלימוד פרשה זו יפגשו הילדים מחד עם צדקותו של נח ושמיעתו בקול ה' לבנות את התיבה, כמו גם עם התקופה שהיה בתיבה ודאג לכל בעלי החיים, ולעומת זאת פרשתנו מלמדת גם על מדת הדין של ה', ועל דור שכולו רשע וחמס.

כפי שכתבנו בפתיחה לפרשת בראשית, המפגש עם מידת הדין מלמד את הילד שיש מנהיג לעולם השומר על בריותיו מפני הרשעה, ועם זאת בלימוד ובמפגש עם מידת הדין, וביחוד עם מחיית כל הבריאה, עלינו לשקול היטב כיצד מתארים זאת לילדים, על מנת לא לפגוע ברגישותם, עדינותם ותמימותם של הילדים הרכים, העלולים להתמלא פחד וחרדה מתיאורים קשים, שאינם מתאימים לנפשם העדינה.

גם התורה מתארת במספר פסוקים בודדים את מחיית העולם במבול ולעומת זאת מביאה עשרות פסוקים המתארים את הצלת נח, משפחתו וכל החי.

לאור דברים אלו נלך גם אנו בדרכה של תורה ונעסוק בתיאור המבול וההרס באופן תמציתי ובלתי חווייתי, בלא להכנס כלל לתיאורים, שאינם מתאימים לנפש הילד, ונרחיב בהצלתו של נח ומשפחתו וברחמי ה' על הבריאה, ובהמשך קיומה.

פרק ו

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. צדקותו של נח לעומת רשעת בני דורו
2. בניית התיבה על פי ציווי ה'

צדקותו של נח לעומת רשעת בני דורו (פסוקים ט-יב)

צדקותו של נח

נאמר בפסוק ט: "נח איש צדיק תמים הִיָּה בְּדֹרֹתָיו אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ
נֹחַ"

התורה פותחת בצדקותו של נח. אף אנו נרחיב בנושא זה. נאמר לילדים שנח היה צדיק בינו לבין ה', כפי שנאמר "אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ", וכפי שכתב הרד"ק: "רַבֵּק הִיָּה בּוֹ בְּכֹל דַּרְכוּי לְשִׁמוּ... כִּי הוּא הִיָּה בְּדוֹר שֶׁל רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְלֹא הִתְבּוֹרֵד לְעַבּוּדַת הָאֵל אֲלֵא הוּא לְבָדוּ".

נח היה צדיק גם עם הבריות, כפי שכתב האברבנאל: "שהיה צדיק מתנהג עם הבריות במשפט ובצדקה, לא בחמס כאנשי דורו". בצדקותו זו התמיד נח לאורך כל שנות חייו, וכפי שכתב האברבנאל: "בין מזמן הנערות והבחרות, וגם ער זקנה ושיבה".

נדגיש את גבורתו הגדולה של נח ואת עמידתו בצדקותו למרות רשעותם של בני דורו.

לבסוף נביא את דברי הראשונים המציינים שנח לימד וחינך את בניו לעבוד את ה', וכפי שכתב הרד"ק: "כי כמו שהוא התעסק בעבודת האל, בן לימד והרגיל את בניו שהוליד לסור מדרכי הרשעים ולעבוד את ה' ולדבקה בו".

ובליקוטים שבחומש רב פנינים כתב בשם האברבנאל: "ישקיף האב [נח] על עניניהם [של בניו] ויגער בהם בעשותם אשר לא טוב בעיניו ובעיני ה'".

נסיים ונאמר לילדים שחינוכו של נח הצליח ובניו היו צדיקים, וכפי שהמשיך הרד"ק (שם): "שאם לא היו [בני נח] בן [צדיקים] לא היו ניצולים מן המבול", וכדברי האלשיך על מדרש רבה (ל, מ) שכתב: "ובית צדיקים יעמוד – זה נח, כי בית צדיקים הם בני נח, היו צדיקים בעצמם... לזה אמר 'אלה תולדות נח', כלומר ראויים להתייחס וליקרא תולדות נח כי יתדמו אליו".

רשעת בני דורו של נח

התורה הקדישה שני פסוקים (יא-יב) בלבד לציון רשעתם של בני דור המבול. התורה אינה מתארת את זוועות רשעותם, למרות שמדובר בתקופה שנמשכה זמן רב – מאה ועשרים שנה, ומסתפקת בתיאור כללי המדגיש באופן ברור את רשעתם: "ותשחת", "ותמלא הארץ חמס", "נשחתה", "כי השחית".

בלימוד פסוקים אלו נלך בדרכה של התורה ולא נרחיב בתיאור מעשי זוועה. הדרכה זו נכונה במיוחד בלימוד עם ילדים עמם אנו, כשיטה, לא מרחיבים לעסוק ברשע ובשלילה. יחד עם זאת נצביע על גודל רשעתם של בני אותו הדור תוך הדגשת המילה "להשחית", עליה חוזרת התורה שלוש פעמים.

נאמר שמעשיהם הרעים של בני דור המבול היו גם בעבירות שבין אדם למקום וגם בעבירות שבין אדם לחברו. הם עבדו עבודה זרה, כפי

שכתב רש"י בפסוק י"א, אך בעיקר בלטו בעבירות שבין אדם לחברו, בעיקר בגזל ובחמס, כפי שכתב רש"י בפסוק י"ג: "כי מלאה הארץ חמס - לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

נציין שכל בני האדם - גדולים וקטנים, עניים ועשירים, חלשים וחזקים - השחיתו וגזלו, וכל מחשבותיהם היו כל היום לרע. מעשי הרשע שלהם גברו מיום ליום, כפי שכתב הרד"ק, עד שנהפכו לטבעם והפכו את חיי האדם להיות בלתי נסבלים, כפי שנאמר בפסוק האחרון בפרשת בראשית (ו, ה): "וַיֵּרָא ה' בִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם פְּאַרְץ וְכָל יֶעָר מְחֻשָּׁבֶת לְפִי רַק רַע כָּל הַיּוֹם".

הבנת רשעתם של בני דור המבול תבהיר את רצונו של ה' להשחיתם, כפי שנאמר בפסוק י"ג: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קִץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי... וְהִנְנִי מְשַׁחֵתֶם אֶת הָאָרֶץ".

בניית התיבה על פי ציווי ה' (פסוקים יג-כב)

בבנייתה של התיבה נדגיש מספר עניינים:

א. רצון ה' שדורו של נח ישובו בתשובה ולא ימותו - ה' ציווה את נח לבנות את התיבה לעיני כל, כדי שאנשי דורו יראו את מעשיו ויתעוררו בעקבותיהם לשוב בתשובה, וכפי שכתב רש"י בפסוק י"ד: "ולמה הטריחו [ה', את נח] בבנין זה [של התיבה]? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו: 'מה זאת לך?', והוא אומר להם: 'עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו'".

ב. רצון ה' היה להמשיך את הבריאה - ה' הציל את נח, משפחתו וכל בעלי החיים, כדי שמהם יבנה עולם חדש, כפי שעולה גם מציווי נח להכניס אוכל לו ולבעלי החיים למשך שנה, כדי שיתקיימו בתיבה ולא ימותו.

ג. נח היה ירא ה' וקיים את כל אשר ציווהו ה' - כפי שנאמר בפסוק
כ"ב: "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בֶּן עֶשְׂהָ". והרמב"ן כתב על
פסוק זה: "כי לא הפיל דבר מכל אשר ציווה".

נדגיש שנח הזדרז לקיים את דברי ה', כפי שעולה מדברי המלבי"ם:
"ואם בן מה שאמר 'עשה לך'... הוא ציווי מיד", כלומר נח הזדרז לעשות
את כל אשר ציווהו ה'.

ד. נח קיים את מצוות ה' למרות העמל הרב שהיה דרוש ממנו כדי
לבנות תיבה בעלת מידות גדולות כל כך - התיבה היתה בת שלוש
קומות והיו בה מדורים מיוחדים לכל חיה וחיה בנפרד. כמו כן היה על
נח לזפת את התיבה בכמות גדולה של זפת מבית ומחוץ, ולאוטמה
היטב מחדירת מים. את התיבה בנה נח בעזרת שלושת בניו, ללא צוות
גדול של פועלים, וכפי שלמד הנצי"ב מהמילים "עשה לך - שלא יחשוב
שיהיה נצטרך לאומנים ובנאים רבים, אלא יעשה לך".

נוסיף שגם אסיפת המאכלים השונים היתה כרוכה בטרחה רבה,
שהרי להאכלת האנשים ובעלי החיים במשך שנה שלמה דרושה כמות
גדולה מאד של אוכל, כפי שכתב האברבנאל: "שאסף מהם כמות רבה
מכל דבר".

המסרים העולים מפרק ו

1. צדקותו של נח - במעשיו, בלבו, בין אדם למקום ובין אדם לחברו.
2. גבורתו של נח - לא למד ממעשיהם הרעים של בני דורו.
3. צדקת דינו של ה' - העניש את בני דור המבול על מעשיהם הרעים.
4. רחמיו של ה' - עורר את בני דור המבול לתשובה בבניית התיבה, ונתן להם מאה ועשרים שנה לשוב.
5. יראת אלוקים של נח - בנה את התיבה ואסף את כל האוכל כפי שציווהו ה'.

פרק ז

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. כניסת נח, משפחתו ובעלי החיים לתיבה
2. ירידת המבול והשחתת היקום

כניסת נח, משפחתו ובעלי החיים לתיבה (פסוקים א-ט)

בתחילת הפרק (א-ט) אנו למדים על הכניסה של נח ובעלי החיים לתיבה. בעניין זה נדגיש את השמיעה של נח בקול ה', וכניסתו לתיבה עוד לפני שהחל לרדת המבול, מתוך אמונה בדברי ה'.

שהיית נח ומשפחתו בתיבה, דאגתו לבעלי החיים ועמלו למענם

מהפסוקים אנו למדים שהתקופה ששהה נח וכל אשר אתו בתיבה היתה שנה ועשרה ימים, שהרי בשבעה עשר לחודש השני (יז בחשון) ירד המבול, כנאמר בפרק ז' פסוק י"א, ונח יצא מן התיבה בעשרים ושבעה לחודש השני (כז בחשון), אז יבשה הארץ, כנאמר בפרק ח' פסוק ט"ו. נאמר לילדים שבמשך אותה תקופה האכילו נח ובניו את כל בעלי החיים שבתיבה, כפי שאמרו חכמים **במדרש רבה** (לג, ג): "ויזכר אלקים את נח – מה זכירה נזכר לו? שזן ופירנס אותם [את בעלי החיים] כל י"ב חודש בתיבה".

נתאר לילדים את הטרחה הרבה שטרח נח בשביל להאכיל את בעלי החיים, על פי דברי רש"י: "גונח... ממורח הבהמה והחיות". נאמר שהיה לנח עומס רב בהאכלתם, וכפי שעולה מהמשך דברי רש"י: "שאיחר מזונות לארי והכישו [נשכו]". כלומר מרוב העבודה שהיתה מוטלת עליו בהאכלת בעלי החיים השונים, הוא לא הספיק להגיע בזמן להאכיל את האריה והאריה נשכו.

נביא גם את דברי חכמים במדרש תנחומא: "כל אותם שנים עשר חודש, לא מעם מעם שינה, לא נח ולא בניו, שהיו זקוקים לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות. יש בהמה אוכלת לשתי שעות בלילה, ויש אוכלת לשלוש שעות" (ועיין גם בגמרא סנהדרין דף קח ע"ב).

לאור זאת נתאר לילדים את העמל הרב שנדרש על מנת להאכיל את כל סוגי בעלי החיים, דבר שהעסיק את נח במשך כל שעות היממה, שהרי חיות ועופות אוכלים בשעות שונות לאורך כל היממה, ואף שבניו עזרו לו, העבודה היתה רבה, עד שלא ישנו בלילה.

נציין את מידותיו הטובות של נח העולות מעבודתו זו, והן:
טוב לב, חמלה, זריזות, גבורה ואחריות.

ירידת המבול והשחתת היקום (פסוקים י-כד)

בהמשך הפרק (י-כד) אנו למדים על ירידת המבול ומחיית היקום. בעניין זה נדגיש את צדקת דינו של ה', לאור הנקודות הבאות:
א. בני דור המבול הגיעו לשיא הרשע האפשרי, כפי שציינו בתחילת הפרשה.

ב. ה' נתן לדור המבול אורכה של מאה ועשרים שנה והם לא ניצלו זאת אלא הגבירו את רשעתם מיום ליום.

ג. ה' ציוה את נח לבנות תיבה גדולה במשך שנים רבות ולהודיע לבני דורו על המבול הקרב ובא. בני דורו ראו את בניית התיבה ושמעו את הזהרותיו של נח ולא שבו ממעשיהם.

ד. גם כשהתחיל ה' להוריד את המבול, לא הורידו מיד בחוזקה אלא תחילה הורידו בנחת, אולי ישובו ברגע האחרון, וכדברי רש"י בפסוק י"ב: "ויהי הגשם על הארץ – ולהלן הוא אומר 'ויהי המבול', אלא שהורידן - הורידן ברחמים, אם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול".

לאור דברים אלו נדגיש שכל מגמת הבריאה היתה שהעולם יהיה טוב ובני האדם יתנהגו ביושר וברחמים, וכאשר הרשיעו כל כך אי אפשר היה לקיים עולם שכולו רוע ורשע.

המסרים העולים מפרק ז

1. התקיימות ברכת ה' - ה' אמר לאדם שימשול על בעלי החיים, ונח משל עליהם בכניסתם לתיבה ובתוכה.
2. טוב לב, חמלה, גבורה, אחריות - מידותיו של נח שבאו לידי ביטוי בטיפולו בכל בעלי החיים במשך השנה שהיו בתיבה.

פרק ח

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. זכירת ה' את נח, הפסקת המבול והתייבשות האדמה
2. יציאת נח וכל אשר עמו מן התיבה, בניית המזבח ודברי ה'

זכירת ה' את נח, הפסקת המבול והתייבשות האדמה

(פסוקים א-יד)

בלימוד פרק זה, העוסק בעיקר בתיאור הפסקת המבול והתייבשות האדמה, נדגיש את חסדו של ה' עם הבריאה, לחדש אותה ולהיטיב עמה כבתחילה, וכפי שנאמר בפסוק א': "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתִּיבָה...". ה' דאג לכך שנח ואשר עמו יוכלו לצאת מן התיבה ולחדש את העולם, וכפי שכתב הרמב"ן:

"מפני שהיה צדיק תמים וברת לו ברית להצילו, ונח יכלול זרעו אשר אתו שם... אבל הזכירה שאמר בחיה ובבהמה אינה בזכות, שאין בבעלי נפש [בעלי חיים] זכות או חובה זולתי כאדם לברו, אבל הזכירה בהם, כי זכר את דבר קדשו שאמר והיה העולם, והרצון אשר לו בכריאת העולם עלה לפניו ורצה בקיום העולם כמינון אשר ברא בו".

יציאת נח וכל אשר עמו מן התיבה, בניית המזבח ודברי ה' (פסוקים טו-כב)

בנושא זה נדגיש מספר דברים:

- א. הודיה לה' - נח הקריב קרבנות על גבי המזבח כדי להודות לה' על הצלתו והצלת כל בעלי החיים, כפי שכתב החזקוני: "בדרך יורדי הים באוניות, כרבתים ויוזבחו זבחי תודה", גם זה שעמד בצער גדול והעולם אכזר והוא נמלט [הודה לה' על הצלתו]".
- ב. רצונו של ה' בקיום הבריאה - ה' קיבל ברצון את קרבנו של נח, והבטיח שלא ימחה יותר את העולם, כפי שנאמר בפסוק כ"א: "וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנְּיִיחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לִבּוֹ לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה...".
- ג. ברכת ה' לנח - ה' ברך את נח כדי שיצליח לחדש את העולם, וכפי שכתב הרד"ק בפסוק י"ז: "וּשְׂרָצוּ בָאָרֶץ - כמו בהתחלת הבריאה... ואמר הנה 'וּשְׂרָצוּ וּפְרוּ וּרְבוּ', לפי שהיו מעטים היוצאים מן התיבה, אמר האל שישרצו ויפרו וירבו לרוב".

המסרים העולים מפרק ח

זכירת ה' את נח, הפסקת המבול והתייבשות האדמה:

1. דאגת ה' לעולמו - ה' זכר את נח ואת כל אשר עמו בתיבה והפסיק את המבול כדי שיוכלו להתקיים ולחדש את העולם כבתחילה.
2. הצדיקים מקיימים את העולם - בזכות נח קיים ה' את הבריאה.

יציאת נח וכל אשר עמו מן התיבה, בניית המזבח ודברי ה':

1. הודיה לה' - נח הקריב קרבנות כדי להודות לה' על הצלתו והצלת כל אשר עמו.
2. טובו של ה' - ברך את נח שיצליח לחדש את העולם שיהיה כפי שהיה תחילתו.

פרק ט

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. ברכת ה' לנח וההיתר לאכול בשר
2. ברית הקשת
3. התנהגותם של חם ויפת כלפי נח אביהם

ברכת ה' לנח וההיתר לאכול בשר (פסוקים א-ז)

שוב נדגיש את רצונו של ה' בחידוש העולם לאחר המבול. ה' ברך את נח ואת בניו שיפרו וירבו ושכל חיות הארץ יפחדו מהם, וכפי שכתב הרד"ק: "אף על פי שכבר היו ברובים מתחילת הבריאה, עתה היה להם בתחילת הבריאה, כי נתחדש העולם אחר שהיה תהו ובהו שהרי נתכסתה כל הארץ במים".

ברית הקשת (פסוקים ח-יז)

ביחס לברית זו נדגיש שני עניינים מרכזיים:
א. חסדו וטובו של ה' שכרת ברית על כך שלא יבא עוד מבול - ברית זו תתקיים גם אם בני האדם ירשיעו במעשיהם, וכדברי רש"י (בפסוק יד): "בענני ענן - כשתעלה במחשבה לפני להביא חושך ואכדון לעולם [אז תבוא הקשת וה' יחוס על העולם]".
נאמר לילדים שמהמבול והלאה לא ירשיעו בני האדם שוב כפי שהרשיעו בני דור המבול, לפי שהמבול הכניע את לב הבריות כולם והחדיר בהם מורא גדול שלא יחזרו יותר למעשים אלו, וכפי שכתב

העקידת יצחק (שער ארבעה עשר): "וזה כי בהביא המבול על העולם לעיני אלו האנשים הרואים, נתקן ונגמר מבע המין האנושי, ויצא מההפסד השלוח שהיה בו מתחילה... מצד הרושם החזק והנפלא הנשאר בזיכרון האנשים מהפורענות הקשה... אשר בו הוקבעה יראה והכנעה... לדורות דורות לדעת כי כל האיש החולך בשרירות לבו השמידו ה' מפניו".

ב. דאגתו של ה' לנח ולצאצאיו שלא יפחדו שמא יבוא עוד מבול - כדברי הרד"ק בפסוק י"ב: "זה האות אני נותן לכם שלא תפחדו ממבול מים כשאמטיר על הארץ, וזה האות יהיה לדורות". ובפסוק י"ז כתב: "שילש עוד המאמר לנח [על אות הקשת] לחזק את לבו ולהכביחו בהטחה גמורה [שלא יהיה שוב מבול]".

התנהגותם של חס שם ויפת כלפי נח אביהם

(פסוקים יח-כט)

נאמר בפסוק כב: "וַיֵּדָא חָם אָבִי כְנָעַן אֵת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשָׁנֵי אָחִיו בְּחוּץ"

נסביר את חטאו של חם, שלא רק שלא כיסה את אביו אלא אף סיפר לשני אחיו בלעג את אשר ראה, וכפי שפירש הרד"ק: "בוזה היה אבי כנען, שלא כיסה ערות אביו והיה רע... ועוד רעה אחרת עשה שהלך והגיע לשני אחיו כשוחק ומהתל באביו...".

לצד ביקורת על חם שלא כיסה את ערות אביו, ואף סיפר בלעג על התגלותו של אביו, נשבח את שם ויפת על הכבוד שעשו לאביהם, שכיסו את ערותו בלי לראות אותה כלל.

במיוחד נשבח את שם שהתאמץ במצוה יותר מיפת, כפי שלמדו חכמינו ז"ל מהקדמת שם ליפת בפסוק כ"ג: "וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת", וכדברי רש"י שם: "לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת".

נאמר בפסוק כו: "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ"

נקרא את הברכה שברך נח את שם בנו, לאחר שהבין את שאירע עמו בזמן שהשתכר וישן, ונסביר שנח מכנה את ה' "אלהי שם", מפני ששם היה צדיק ועובד ה', וכפי שעולה מדברי הרמב"ן: "וברך תחילה 'אלקי שם', הודיעו כי יהיה שם עובד האלקים".

נוסיף שנח מברך את שם "שיהיו מבניו עובדי ה' ותורתו" (הנצי"ב). לסיום נביא את דברי רש"י שכתב: "שעתיד לשמור הכמחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען".

נאמר בפסוק כז: "יִפְתָּ אֱלֹהִים לִיִּפְתָּ וְיִשְׁכַּן בְּאֶהְלֵי שָׁם וַיְהִי כְנַעַן עֶבֶד לְמוֹ"ֹ

זוהי ברכתו של נח ליפת. נח ברכו שה' ירחיב את גבולו ולבניו יהיו מדינות גדולות, אולם אף על פי שה' יברך אותו, ה' ישכון רק באהלי שם, וכפי שכתב הרד"ק: "אף על פי כן [שה' ירחיב גבולו של יפת] משכן כבודו לא יהיה אלא באהלי שם, והוא רמו ל'ישראל שהיו מזרע שם, ושכן כבוד האל ביניהם כמדבר ובארץ ישראל, כמו שאמר 'ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה'".

בלימוד שבח מעשיהם של שם ויפת וברכתם, ולעומתם גנותו של חם וקללתו וקללת זרעו (כנען), נלמד את הילדים על חשיבות כיבוד ההורים במעשה ובדיבור ועל הזהירות הרבה הנדרשת כדי לא לפגוע בכבודם.

המסרים העולים מפרק ט

ברכת ה' לנח וההיתר לאכול בשר:

1. טובו של ה' - ברך את נח ואת בניו, שהיו מועטים, שירבו, ושבעלי החיים יפחדו מהם.

ברית הקשת:

1. הדאגה של ה' לבני האדם - ה' נתן לבני האדם את אות הקשת כדי שלא יפחדו מהמבול.
2. מידת רחמנותו של ה' - הבטחת ה' ושבועתו לנח ולבניו שלא יביא יותר מבול.

התנהגותם של חם שם ויפת כלפי נח אביהם:

1. הזהירות בכבוד אב - מהביקורת על חם שלא כיסה את ערות אביו.
2. השגחת ה' בעולמו - מהשכר לשם ויפת על המעשה הטוב שעשו ומהעונש לחם על התנהגותו השלילית.
3. אהבת ה' לישראל - עולה מברכת נח לשם, שה' ישכון רק בישראל שהם מזרע שם.

פרק י

צאצאי נח משלושת בניו

פרק זה מלמד את שמות צאצאיו של נח משם חם ויפת, שהם היסודות לשבעים אומות העולם.

פסוקים ב'-ה' עוסקים בשמות צאצאיו של יפת.

פסוקים ו'-כ' עוסקים בשמות צאצאיו של חם.

פסוקים כ"א-ל"א עוסקים בשמות צאצאיו של שם.

נדבר על פרק זה, העוסק בפירוט רב בשמות של אנשים, בקצרה, ונדגיש מספר דברים:

א. **השיבותו של שם שהיה הצדיק והחשוב בבניו של נח** - בעיקר מפני שממנו יצא אברהם אבינו שהיה יסוד האומה הישראלית, וכפי שכתב הרמב"ן בפסוק ה': "וסיפר הכתוב כל אלה, כי רצה להודיע יחוס אברהם משם".

ב. **ברכת נח ליפת התקיימה** - בני יפת גרו בארצות רבות, וכפי שברכם נח: "יִפְתָּה אֱלֹהִים לְיִפְתָּה", שה' ירחיב גבולם, לעומת בני חם שגרו זה בצד זה, וכפי שכתב הרמב"ן שם: "מאלה נפרדו איי הגויים בארצותם - כי בני יפת יושבי איי ים והם נפרדים, כל אחד מבניו באי אחר יושב לבדו וארצותם רחוקות זו מזו, והיא ברכת אביהם שאמר 'יפת אלקים ליפת' שיהיו רבים במרחבי הארץ, אבל בני חם כולם קרובים יושבי הארצות".

ג. **מחם הרשע יצאו עמי כנען שהיו מקולקלים אף הם במעשיהם** - שבעת עמי כנען יצאו מצאצאיו של חם, והם כנען ובניו: חתי, יבוסי, אמורי, גרגשי וחוי, כמבואר בפסוקים ט"ו-ט"ז.

ד. מעלתו של עבר המוזכר בפסוק כ"ד - נביא את דברי חכמינו ז"ל במדרש רבה (לו, יז): "נביא גדול היה עבר", ולאחר מכן נביא את דברי הרמב"ם: "אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם, כגון: חנוך ומתושלת, נח, שם ועבר". והספורנו כתב בפסוק כ"א: "עבר שהשתדל להבין ולהורות זה [מציאאות האל יכולתו והשגחתו]". לבסוף נציין את "בית מדרשם של שם ועבר", אליו היו באים בני אדם ללמוד חכמה ויראת ה', כמובא בדברי חכמינו ז"ל.

המסרים העולים מפרק י

1. חשיבותם של שם ועבר - היו צדיקים ועובדי ה', הקימו בית מדרש, ומהם יצא אברהם אבינו.
2. התקיימות ברכת נח - ה' קיים את ברכת נח ליפת, הרחיב את גבולם והם גרו בארצו רבות.

פרק יא

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. דור הפלגה
2. הדורות שמשם עד אברם
3. משפחתו של אברם והולדת אברם

דור הפלגה (פסוקים א-ט)

בנושא חטא דור הפלגה ועונשם נדגיש מספר נקודות:

- א. **השפה הראשונה שדברו בה בני העולם היתה לשון הקודש** – בלשון הקודש דיבר ה' עם אדם הראשון ובה דיברו כל בני הארץ, כפי שכתב רבי יהודה הלוי **בספר הכוזרי** (ב, כח): **"היא [הלשון העברית] האצילה [החשובה] בלשונות, כידוע לנו מפי המסורת. זאת היא הלשון אשר בה נגלה האלוק אל אדם ואל חוה, ובה דברו השנים ביניהם... כי עברית היתה לשונו של עבר ועל שמו נקראת עברית, כי הוא שמר עליה גם בדור הפלגה ובלבול הלשונות, ואברהם שמר עליה אחרי עבר..."**
- ב. **מטרת בניית המגדל והעיר סביבו היתה ללכד את כל בני האדם סביבו** – המגדל הגבוה יהיה סימן למקום העיר, וכדברי האבן עזרא: **"והנה הכתוב גילה חפצם וסוף דעתם לבנות עיר גדולה למושבתם, ולבנות מגדל גבוה להיות לאות ולשם ולתהלה, לדעת מקום העיר להולכים חוצה"**.
- ג. **הרעה שמביאה האחדות כשהיא נעשית בין רשעים לעומת הברכה שהיא מביאה אצל הצדיקים** – אחדות ושלוש בין צדיקים הם דברים נעלים העוזרים להם להתחזק ביחד בעבודת ה' ובמידות טובות, אך

אצל הרשעים האחדות היא לרעה וגורמת מריבות ומלחמות, וכפי שכתב בעל הליקוטאים בחומש רב פנינים: "זהסכימו כולם לעשות עיר ומגדל ולהיות מקובצים יחד, והיו האנשים האלה תרבות אנשים חומאים... צפה הקדוש ברוך הוא שאם... לבנות העיר והמגדל כאשר החלו לעשות יפלו אחר כך ברעות גדולות עד להשחית ויתחייב כל העולם כולו בליה". והכלי יקר כתב: "לפי שהרשעים על ידי כנוסם יחשבו ביניהם עצות רעות על אחרים, נוסף על זה ימשכו ביניהם דבר ריבות ומחלוקות ושנאות". לכך נוסיף את דברי חכמינו ז"ל במסכת סנהדרין (קט ע"א) שכוונתם היתה להתאחד ולעבוד עבודה זרה: "רבי נתן אומר: כולם לשם עבודת כוכבים נתכוונו", וכפי שכתב רש"י בפסוק א': "ודברים אחרים – על יחידו של עולם".

ד. כח האחדות – יחד עם הביקורת על אנשי דור הפלגה שהתכוונו לרעה, נציין שעל ידי האחדות אפשר להצליח ולעשות כל מה שרוצים, כדברי ה' בפסוק ו': "...וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת". ה. הכרת הטוב – נבקר את בני אותו הדור שרצו למרוד בה' במקום להכיר טובה על כל החסדים שעשה עמהם, וכפי שכתב רש"י בפסוק ה': "בני אדם הראשון שכפה את המזכה... אף אלו כפו במזכה למרוד במי שהשיפע שהשיפעם טובה ומלטם מן המבול".

הדורות שמשם ועד אברם (פסוקים י-כה)

בפסוקים אלו אנו לומדים על השתלשלות הדורות משם עד אברם (תשעה דורות. עם דורו של נח הרי עשרה), כאשר התורה מזכירה בכל דור אדם אחד ומנין שנותיו.

בפרשת בראשית ציינו את דברי חכמינו ז"ל שאותם אנשים בשלשלת עשרת הדורות היו צדיקים ועובדי ה'. בלשונו של רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי (א, צה) משתמע שגם כל האנשים המוזכרים כאן היו צדיקים, וכך כתב: "ובך נמשך הענין עד נח על ידי יחידים שהיו כגרעניום כולם

דומים לאדם הראשון... וכך היה הדבר גם בדורות אשר מנח עד אברהם, אמנם היה בהם מי שלא דבק בו הענין האלקי – כך למשל, תרח".
לאור דברים אלו נציין שאנשים אלו המוזכרים בשמותיהם היו הצדיקים מכל בני דורם, ועל כן הזכירה התורה רק את שמותיהם. עם זאת נזכיר במיוחד את גדולתם של שם ועבר, כפי שצינו בפרק י"א פסוקים י' ו-י"ד.

משפחתו של אברם והולדת אברם (פסוקים כו-לד)

על צדקותם של אברם ושרי נרחיב בתחילת פרשת לך לך. עם זאת בפסוקים אלו נדגיש מספר דברים כהכנה לפרשה הבאה.

נאמר בפסוק כו: **"וַיְחִי תֵּרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֻּלְּד אֶת אַבְרָם..."**

נציין שעיקר עשרת הדורות שמאדם ועד נח, ועשרת הדורות שמנח ועד אברם, היו בשביל הופעתו של אברם אשר בו בחר ה' להיות אבי האומה הישראלית, וכפי שכתב הרד"ק בפסוק י': **"לפיכך לא זכר מבני שם אלא ארפכשד, לפי שמתולדותיו יצא אברהם אבינו"**.

ובעל צרור המור כתב: **"שכל בני נח לא נתייחס אלא בשביל שם שיצא ממנו אברהם... עד שבא לתרח שהוליד אברהם, כי כולם נתייחסו בעבורו"**.
חכמינו ז"ל אומרים שתרח היה עובד אלילים ורצה שגם אברם בנו יעבוד אלילים כמוהו, אך אברם הכיר את בוראו ומיאן לשמוע בקול אביו. אברם עבד את ה', ואף נלחם בעבודת האלילים והוכיח והסביר לבני ארצו שה' הוא האלוקים, ולו לבדו ראוי לעבוד. וכך כתב הספורנו בפסוק י"א: **"השתדלות אברהם אבינו יותר מכל צדיקי הדורות שלפניו, לקראו בשם ה' להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו, ולמשכם בעבודות אהבת חסד לעבדו שכם אחד"**.

דבריו של אברם אכן השפיעו ואלפים רבים קיבלו את דבריו והפכו לתלמידיו, כפי שנביא בשם הרמב"ם בפרשה הבאה.

נאמר בפסוק כט: "וַיִּקַּח אַבְרָם וַיָּחֹזֶר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁתּוֹ אַבְרָם שְׂרַי..."
במקביל לעיסוק באברם נעסוק בשבחה של שרי אשתו, ונאמר ששרי
היתה צדקת ויראת ה' כאברם, ועמדה לצידו במלחמתו בעבודת
האלילים, וכדברי חכמינו ז"ל, שנביא בפרשה הבאה, שאמרו ששרי
גיירה את הנשים כפי שאברם גייר את האנשים.

המסרים העולים מפרק יא

דור הפלגה:

1. חשיבותה של לשון הקודש - זו השפה בה דיבר ה' עם אדם ונח, זו השפה הראשונה בהיסטוריה ובה דיברו כל בני האדם בתחילת הבריאה.
2. כוחה של האחדות - מדברי ה' שאמר על בני דור הפלגה שיצליחו לעשות כל אשר ירצו בגלל אחדותם.
3. האחדות טובה לצדיקים ורעה לרשעים - ה' הפיץ בני דור הפלגה מפני שבאחדותם יכלו לעשות מריבות, מלחמות, לעבוד עבודה זרה ועוד רעות.
4. הכרת הטוב - מגנותו של דור הפלגה שכפר בטובתו של הקדוש ברוך הוא ורצה למרוד בו.

הדורות שמשם עד אברם:

חשיבות הצדיקים בעני ה' - התורה מזכירה רק את שמות הצדיקים שהיו באותם דורות.

משפחתו של אברם והולדת אברם:

חשיבותו של אברהם אבינו - כתיבת ייחוסם של כל הדורות שלפניו היתה עבורו.

סיכום פרשת נח

ה' ברא את עולמו כדי להיטיב לבני האדם ולכל הבריות וכאשר ראה שכל בני האדם השחיתו דרכיהם ולא ניצלו את כל ההזדמנויות שנתן להם ה' לעשות תשובה, הביא מבול על הארץ ומחה את הרשעה. את נח, שמצא חן בעיני ה', את משפחתו ואת בעלי החיים השאיר ה' ברוב חסדיו כדי שיהיו יסוד לעולם חדש. מנח יצאו שבעים אומות ומשם, בחיר בניו, יצא אברהם אבינו, אבי האומה הישראלית. באומה זו בחר ה' להיות לו לעם ולקדש שמו בין כל העמים.

לעילוי נשמת

חברנו האהוב

הרב בנימין איזנר זצ"ל

ממייסדי תלמוד תורה מורשה

וממרביו התורה בישיבת מורשה

תלמיד מובהק ונאמן לרבנו

הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

אשר זכה לחנך אלפים רבים

לאור "התורה הגואלת"

ולהשקותם ממעייני הישועה

מתורתם של בחירי צדיקיא

נזדכך ביסורים ונתעלה לישיבה של מעלה

בש"ק פרשת נח ראש חדש מרחשון תשע"ב